

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.  
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

## ספרות עברית וכללית

### הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר ושירה

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

יש לענות על שלוש שאלות מן הפרק הראשון (חובה) – 66 נקודות

ועל שאלה אחת או מן הפרק השני או מן הפרק השלישי – 34 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) שימו לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

## השאלות

### פרק ראשון – סיפור קצר ושירה (חובה)

(66 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 1–29 על פי ההוראות (לכל שאלה – 22 נקודות).

### סיפור קצר

**שימו לב:** בשאלות 1–3 אפשר לענות גם על פי הסיפור "צלליות" מאת אמיר גוטפרינד.

אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

1. דיאלוגים, מחשבות והרהורים פנימיים, דמות המספר, אנלוגיות (הקבלות) ותיאורי מקום וסביבה, הם דרכים שבאמצעותן מעוצבים רעיונות מרכזיים בסיפורים קצרים.  
בחרו בשתיים מן הדרכים האלה, והסבירו כיצד הן מסייעות לעצב רעיון מרכזי אחד או שני רעיונות מרכזיים בסיפור קצר שלמדתם. הדגימו את דבריכם.
2. בסיפורים קצרים מתוארת לעיתים דמות מרכזית שנקלעת למציאות חדשה עבודה.  
תארו מציאות זו, כתבו מה במציאות זו חדש לדמות, והסבירו כיצד היא מתמודדת עימה. הדגימו את דבריכם.
3. בחרו מסיפור קצר שלמדתם בשני מוטיבים.  
תארו כיצד המוטיבים באים לידי ביטוי בסיפור, והסבירו את תרומתם לבניית משמעותו.
4. צלליות / אמיר גוטפרינד  
הדוד נתן אומר בנוגע לאומנות הצלליות שלו: "אם לא הקיר הזה, איפה הייתי...".  
מה הם התפקידים של אומנות הצלליות בחייו של הדוד נתן, ומהי התרומה של אומנות זו לבניית משמעות הסיפור?  
הסבירו והדגימו את דבריכם.

## שירה

שימו לב: ב"שירה" יש שתי קבוצות של שאלות ושיר שלא נלמד:  
 קבוצה ראשונה – תוכנית הלימודים הישנה בשירה (שאלות 5–12)  
 קבוצה שנייה – תוכנית הלימודים החדשה בשירה (שאלות 13–28)  
 שיר שלא נלמד (שאלה 29).

קבוצה ראשונה – תוכנית הלימודים הישנה בשירה

### שירת ימי הביניים

5. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

#### לְבִי בְּמִזְרַח / יהודה הלוי

לְבִי בְּמִזְרַח וְאַנְכִי בְּסוֹף מַעְרָב - / אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אֶכֶּל וְאֵיךְ יַעֲרֹב?  
 אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נְדָרֵי וְאַסְרֵי, בְּעוֹד / צִיּוֹן בְּחֶבֶל אָדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עָרֹב?  
 יִקַּל בְּעֵינַי עֶזְבִּי כָּל טוֹב סֶפֶד, כְּמוֹ / יִקַּר בְּעֵינַי רְאוּת עִפְרוֹת דְּבִיר נַחֲרָב!

הביטוי "כרחוק מזרח ממערב" לקוח מספר תהלים (ק"ג, י"ב), ופירושו דברים הרחוקים זה מזה ומנוגדים זה לזה. הסבירו והדגימו כיצד משמעויות אלה של הביטוי באות לידי ביטוי בשיר.

6. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**יפה נוף** / יהודה הלוי

יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!  
המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה ונוף אשר חרב.  
ומי יתנני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!  
דרשתיך, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.  
הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

כיצד משתלבות בשיר זה תמונות שונות של ירושלים? הסבירו והדגימו את דבריכם.

7. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

**הבא מבול** / יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,  
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הסף הכל ושכבו מעצבה?  
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.  
ואשגיח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,  
ולויתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשובה. 5  
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!  
ויס יזעף – ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

א. כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה המתח בין פחד והרגשת סכנה ובין אמונה ודבקות במטרה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

(14 נקודות)

ב. הסבירו את התפקיד של הרמיזות המקראיות: "מבול" (בית 1) ו"תבה" (בית 4) בשיר זה. (8 נקודות)

## שירת חיים נחמן ביאליק

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

## לבדי / חיים נחמן ביאליק

- |                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>בית 1</p> <p>כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,<br/>שירה חדשה את בקר חייכם הרנינה;<br/>ואני, גוזל רך, נשתפחתי מלב<br/>תחת כנפי השכינה.</p>           | <p>בית 4</p> <p>וכשפלה לבבי לחלון, לאור,<br/>וכשצרלי המקום מתחת לכנפה –<br/>כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על־דף<br/>גמרתי נטפה.</p>                 |
| <p>בית 2</p> <p>בדד, בדד נשאיתי, והשכינה אף־היא<br/>כנף ימינה השבורה על־ראשי הרעידה.<br/>ידע לבי את־לבה: חרד חרדה עלי,<br/>על־בנה, על־יחידה.</p> | <p>בית 5</p> <p>חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,<br/>וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:<br/>"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,<br/>ואותר לבדי, לבדי..."</p>        |
| <p>בית 3</p> <p>כבר נתגרשה מכל־הזיות, רק־עוד<br/>פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –<br/>בית־המדרש – ותתפס בצל, ואהי<br/>עמה יחד בצרה.</p>               | <p>בית 6</p> <p>וכעין סיום של־קונה עתיקה מאד,<br/>וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,<br/>שמעה אזני בבכייה החרישית ההיא<br/>ובדמעה ההיא הרותחת –</p> |

הסבירו את התרומה של מטפורת הציפור והגוזל להתפתחות מערכת היחסים בין השכינה לדובר בשיר זה.  
הדגימו את דבריכם.

## שירת רחל

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.  
צר עולמי כעולם נמלה,  
גם משאי עמסתי כמוה,  
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרךך אל צמרת –  
דרך מכאוב ודרך עמל,  
יד ענקים זדונה ובוטחת,  
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הלזי והדמיע  
פחד טמיר מיד ענקים.  
למה קראתם לי, חופי הפלא?  
למה כזבתם, אורות רחוקים?

הסבירו והדגימו כיצד הניגודים בין קטן לגדול ובין קרוב לרחוק מתארים את הרגשות של הדוברת בשיר ואת היחס שלה כלפי עצמה.

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### פגישתה, חצי פגישתה / רחל

פגישתה, חצי פגישתה, מבט אחד מהיר,  
קטעי ניבים סתומים – זה די...  
ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר  
משבר האשך והדוי.

אף סכר שכחה – בניתי לי מגן –  
הנה היה כלא היה.  
ועל ברפי אכרע על שפת אגם סואן  
לשתות ממנו לרויה!

מהי החוויה המתוארת בשיר זה? הסבירו והדגימו את התרומה של ציורי הלשון בשיר לביטוי חוויה זו.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### מיכל / רחל

ותִּתֶּהּב מִיֵּכָל בֵּת שְׂאוֹל אֶת דָּוִד... וְתִבְּזוּ לוֹ בְּלִבָּהּ  
(שמואל א, י"ח, כ'; שמואל ב, ו', ט"ז)

מיכל, אחות רחוקה! לא נתק חוט הדורות,  
לא שלטו בכרמך הנוגה חרלי הזמן,  
על כתנת משיך לא דהו פסי ארגמן  
וצלצל אצעדות זהבך עוד האזן תקלט.

לא אחת ראיתיך נצבת ליד האשנב,  
בעיניך היפה מהולים גאווה ורף;  
מיכל, אחות רחוקה, אני עצובה כמודך,  
כמודך נדונותי לבוז לאשר אהב.

קרבה ומרחק מאפיינים את הקשר של המשוררת למיכל.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### באחד גלגולי / רחל

הִיֵּיתִי חִיָּה בֵּין חֵיוֹת הַשָּׂדֶה  
בְּיָמִים רְחוֹקִים, בְּאַחַד גִּלְגּוּלֵי?  
וּמָאֵז לִי קִרְבַּת הָאָחוֹת לְחִי  
וְאֵימַת הָאָדָם הַרוֹדֶה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחִסְרַת הַמָּגֵן  
גִּלְגָּלֶה-פְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוֹר?  
מִנְגִּינָה עֲגוּמִית, אֶהְבֵּת הַדָּרוֹר –  
הֵן מִמָּנָה, מִמָּנָה שְׂתִיָּהּ.

וְאוּלֵי בְּגִלְגּוֹל הָרְחוֹק-קָדוֹם  
הִיֵּיתִי גְבַעַל-עֲשָׂבִים יִרְקָרֵק?  
וְלָכֵן בְּאִמִּי-אֲדָמָה אֲדַבֵּק,  
וּמִנוּחֵי בְחִיקָה הַשָּׁחוּם.

המשוררת משתמשת ברעיון הגלגול כדי לבטא את עולמה.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

## קבוצה שנייה – תוכנית הלימודים החדשה בשירה

## קובץ ב

13. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

## הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,  
והיי לי אם ואחות,  
ויהי חיקך מקלט ראשי,  
קן תפלותי הנדחות.  
  
ובעת רחמים, בין השמשות,  
שחי ואגל לך סוד יסורי:  
אומרים, יש בעולם נעורים –  
היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתודה:  
נפשי נשרפה בלהבה;  
אומרים, אהבה יש בעולם –  
מה זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,  
היה חלום – אך גם הוא עבר;  
עתה אין לי כלום בעולם –  
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,  
והיי לי אם ואחות,  
ויהי חיקך מקלט ראשי,  
קן תפלותי הנדחות.

מהו מצבו הנפשי של הדובר בשיר?

הסבירו והדגו את התרומה של השאלות הרטוריות בשיר, המבנה המעגלי בו ואחת מן המטפורות בשיר להבנת מצב זה.

14. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**היא יושבה לחלון / חיים נחמן ביאליק**

|                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| היא יושבה לחלון       | בערב כִּי־אֵצֶא    |
| ושורקה שְׁעָרָה,      | אל משעול הקֶמָה -  |
| בעיניכם היא פְּרוּצָה | ורחלה אין עמי -    |
| ובעיני היא בָּרָה.    | אין עמי הנִשְׁמָה. |

|                        |                        |
|------------------------|------------------------|
| מִרְ לִי מִר, לְבִי    | מִרְ לִי מִר, לְבִי    |
| היום עלי רַע,          | היום עלי רַע,          |
| אִם רַחֲלָה אֵינָנָה - | אִם רַחֲלָה אֵינָנָה - |
| אֲנִי אָנָּה בָּא?     | אֲנִי אָנָּה בָּא?     |

|                       |                             |
|-----------------------|-----------------------------|
| פֶּה יֵשׁ לְבָרִיּוֹת | שְׂבָלִים, גְּבֻעוֹלִים,    |
| והולכות הן רְכִיל,    | לְרַחֲלָה שְׂאוֹ שְׁלוֹמִי  |
| אך רַחֲלָה לִי הִיא   | וַעֲנֹו בִי: אִם תֵּאָחֵר - |
| ואנכי לְרַחֵל.        | ומתי בְּמִקּוֹמִי.          |

|                        |                        |
|------------------------|------------------------|
| מִרְ לִי מִר, לְבִי    | מִרְ לִי מִר, לְבִי    |
| היום עלי רַע,          | היום עלי רַע,          |
| אִם רַחֲלָה אֵינָנָה - | אִם רַחֲלָה אֵינָנָה - |
| אֲנִי אָנָּה בָּא?     | אֲנִי אָנָּה בָּא?     |

המשמעות של שיר זה נבנית באמצעות נקודות מבט שונות על דמותה של רחלה.

הסבירו והדגו קביעה זו.

15. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### זמר נוגה / רחל

בית 1  
הַתְשַׁמֵּע קוֹלִי, רְחוּקִי שְׁלִי,  
הַתְשַׁמֵּע קוֹלִי, בְּאֶשֶׁר הִנֵּה -  
קוֹל קוֹרָא בְּעֵז, קוֹל בּוֹכָה בְּדָמִי  
וַיַּעַל לְזֶמֶן מְצוּהָ בְּרָכָה?

בית 2  
תִּבֵּל זֶה רֶבָה וְדַרְכִּים בָּהּ רַב.  
נִפְגָּשׁוֹת לְדָק, נִפְרָדוֹת לְעַד.  
מִבְקֵשׁ אָדָם, אֶף כּוֹשְׁלוֹת רִגְלָיו,  
לֹא יוֹכֵל לְמַצֵּא אֶת אֲשֶׁר אֲבָד.

בית 3  
אַחֲרוֹן יָמֵי כָּבֶד קָרוֹב אוֹלִי,  
כָּבֶד קָרוֹב הַיּוֹם שֶׁל דְּמָעוֹת פְּרִידָה,  
אַחֲפָה לָךְ עַד יִכְבוּ חַיִּי,  
כְּחֻכּוֹת רַחֵל לְדוֹדָה.

בבית השני המשוררת אומרת: "נִפְגָּשׁוֹת לְדָק, נִפְרָדוֹת לְעַד".  
פרשו דברים אלה, והסבירו כיצד הם מבטאים את הרגשות שהמשוררת מביעה בשיר כולו.

16. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### ימים לבנים / לאה גולדברג

יָמִים לְבָנִים, אֲרָכִים כְּמוֹ בְּקִיץ קֶרְנֵי־הַחֶמָּה.  
שְׁלֹת־בְּדִידוֹת גְּדוֹלָה עַל מְרַחֵב הַנֶּהָר.  
חֲלוֹנוֹת פְּתוּחִים לְרוּחָהּ אֶל תְּכֵלֶת־דָּמָה.  
גִּשְׁרִים יִשְׁרִים וְגִבּוֹהִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר.

לִבִּי הַתְּרַגֵּל אֶל עֲצָמוֹ וּמוֹנָה בְּמִתִּינּוֹת דְּפִיקוֹתָיו.  
וּלְמִתָּק הַקָּצֵב הָרֶף נִרְגַּע, מִתְפַּיֵּס, מוֹתֵר,  
כְּתִינוֹק מִזֶּמֶר שִׁיר־עֶרְשׁוֹ טָרָם סָגוֹר אֶת עֵינָיו,  
עַתָּה הָאֵם הַלְּאָה נִרְדְּמָה וּפְסָקָה מִזֶּמֶר.

כָּל־כֶּף קָל לְשֹׂאת שְׁתִּיקוֹתְכֶם, יָמִים לְבָנִים וְרִיקִים!  
הֵן עֵינִי לְמָדוֹ לְחִיף וְחִדְלוֹ מִשְׁכָּבָר  
לְזַרְז עַל לוח־שְׁעוֹן אֶת מְרוֹץ הַדָּקִים.  
יִשְׁרִים וְגִבּוֹהִים הַגִּשְׁרִים בֵּין אֶתְמוֹל וּמָחָר.

כיצד חוויית הבדידות באה לידי ביטוי בשיר? הסבירו והדגימו את דבריכם.

17. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### הילדים / יהודה עמיחי

הילדים רצים יום יום במגרש המשחקים.  
בתנועות רגליהם הקטנות הם מסובכים  
את כדור האדמה כמו בקרקס,  
הם רוצים להיות לוליגנים וקוסמים.

הילדים מודים לנו ערב ערב שהבאנו אותם  
לעולם. בנימוס יפה הם זוקפים את עצמם  
במטותיהם ובזרועות עתיד קטנות  
הם נתלים על ערף קשה, געגועי  
הוריהם הם צעצועיהם.  
אחר כך הם שוכבים על הגב  
כצירי תקרות בבת־תפלה  
ומצירים להם שמם יפים.

אני פותח את החלון:  
כל החלל החיצון עובר דרך החדר  
ואני סולח אז להורי שעשו אותי.  
אני יושב ליד הילדים עד שהם נרדמים  
ואני אומר שבע פעמים  
כמו בתפלת הנעילה ביום כפור:  
"אני לא אלהים",  
שבע פעמים,  
אני לא אלהים.

על פי שיר זה, מה הם הרגשות המאפיינים את מערכת היחסים בין הורים לילדים? הסבירו והדגמו את דבריכם.

18. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### השחינים / אגי משעול

זקנות מן הדיור המוגן  
באות בדיוק בעשור לשחות.  
לאט הן משקיעות את גופן בתוך המים  
ואז הן צפות שם על פני מסלולי השחיה  
ורק עיניהן נוצצות מתחת לכובעי הגומי הנרדדים.

מפעם לפעם הן מתהפכות על גבן  
ומפרפרות כטובעות במוכן הרחב יותר  
ואבריהן שהתמזגו כבר זה בזה  
עד שאין הם ראויים עוד לשמם  
מבצבצים פה ושם מן האדוות  
כאלו ותר שם משהו על זוטות כגון אלו.

אך אנו השחינים האמתיים הקורעים את המים,  
שגופינו השחמים מבריקים בשמש  
ושרירינו חוגגים את התנועה,  
אנו המגיחים ממעמקים  
ובראות מלאות צוללים שוב לתוכם,  
מתקשים להתגבר על הנאתנו הכמוסה  
לחלף כחץ על פניהן  
וכלאחר ד של חן להתיז עליהן  
את משובת נעורינו.

ואין בנו חמלה למתחזים.

להפך:

ברמזים גסים אנו מסלקים אותן למקומן הראוי  
שהוא בשום אופן לא כאן בינינו  
השוחים  
בלי כל ענין לחזות דוקא עכשו  
בתכלית אליה אנו חותרים.

בשתי השורות המסיימות את השיר יש שינוי ביחס של הדוברת כלפי הזקנות מן הדיור המוגן.

הסבירו והדגומו קביעה זו.

19. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**מתנה / חמוטל בר יוסף**

הייתי בת תשע כשהחלטתי לעשות מתנה לאמי ליום הולדתה,  
לעשות לבדי ולכן בסתר, משהו שאני יכולה,  
משהו שעשיתי לבד, שיעשה לה הפתעה,  
שהיה נחמד בעיניה, שיעשה לה קצת שמחה.

בסתר תפרתי ממחטה, מפית אכל, מטלית, משהו שדומה לארנק.  
בסתר גזרתי את שמיכת הבבה לפסות בד צבעוני  
ותפרתי אותן בתפר מכלב ותפר מסרק שלמדנו.

אמי קבלה מאבי סכה מכסף של "בצלאל",  
עשויה חוטי פיליגרו, בצורת שני הרים תאומים.  
היא הניחה אותם בין שדיה, על השמלה הכחלה.

על המתנה שלי היא אמרה: יותר טוב היה לעשות דבר אחד גדול.  
יותר מחמשים שנה נשארת המומה. לא היה לי מה לענות.  
"יותר טוב היה לעשות דבר אחד גדול", הבנתי יותר ויותר.

היא מתה לפני שנים לא רבות בלי שדברתי איתה על זה.  
אבל היום נודע לי פתאום שבקרוב אפגש אותה ואמר:  
אמא, זה מה שעשיתי. זה מה שיכלתי.

ממחטה, מפית, מטלית ומשהו שדומה לארנק.

כיצד הגיבה האם על המתנה שקיבלה מן האב, וכיצד הגיבה על המתנות של הבת?  
הסבירו כיצד השפיעו תגובות אלה על הבת.

20. לפניכם שיר 18 ממחזור השירים "שירים לפסנתר יחיד" מאת אורי ברנשטיין (המתחיל במילים: "אינני יכול להביא לך, בני"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

**שיר 18 מתוך: שירים לפסנתר יחיד / אורי ברנשטיין**

אינני יכול להביא לך, בני, תועלת  
למרות שאפה הולך אחרי באותם מסדרונות  
ופותח, כמו שפתחתי, את אותה הדלת  
המובילה אל אותם חדרים חסרי חלונות.  
אינני יכול לעזור לך, ואפה, בני,  
כבר יודע היטב איך זה לקנא  
במודע, בלילות בלי הטבה.  
כמה אצלת יד יש באהבה!

ונדמה לי שפעם שמחנו על כך  
שהכל מסביבנו פנוי ומבקר  
ואפה רצת ריצות קצרות להביא  
אלי איזה עבר שמצאת בחטף,  
שהיה שלי והשלך מאחרי גבי,  
כדי שנשוב ונלמד אותו במשתף.

אינני יכול לעזור לך שכן החיים סובבים  
ועליך לחוש בעצמך את החסר,  
אך ראה איך ביום המתקצר  
שני צללינו נופלים זה על זה, שוים.

כיצד מעוצב בשיר זה חוסר האונים של האב ביחסים עם בנו? הסבירו והדגימו את דבריכם.

## קובץ ז

21. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

## בְּכָל־לְבִי אֶמֶת / יהודה הלוי

בְּכָל לְבִי, אֶמֶת, וּבְכָל מַאֲדִי / אֶהְבֵּתִיךָ, וּבְגִלּוּיִי וְסוֹדִי.  
שָׁמָּה נִגְדִי – וְאֵיךְ אֵלֶיךָ לְבַדִּי? / וְהוּא דוֹדִי – וְאֵיךְ אֲשֵׁב יְחִידִי?  
וְהוּא גֵרִי – וְאֵיךְ יִדְעֶךָ מְאוּרִי? / וְאֵיךְ אֶצְעֵן? – וְהוּא מְשַׁעֵן בְּיָדִי!  
הַקְלוּנִי מֵתִים, לֹא יָדְעוּ כִּי / קְלוּנִי עַל כְּבוֹד שָׁמָּה כְּבוֹדִי.  
מְקוֹר חַיִּי – אֶבְרָכְךָ בְּחַיִּי, / וְזִמְרָתִי – אֲזַמְרֶךָ בְּעוֹדִי!

בחרו בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, פרשו אותן, והסבירו את תרומתן לעיצוב היחס של הדובר לאלוהים.

22. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

## שְׁחִי לֹאֵל / שלמה אבן גבירול

שְׁחִי לֹאֵל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוּצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה.  
לְעוֹלָמָךְ פָּנִי לִילֶיךָ וַיּוֹמַךְ, / וְלָמָּה תִרְדָּפִי הֶבֶל וְלָמָּה?  
מְשׁוּלָה אַתְּ בְּחִיּוֹתֶיךָ לֹאֵל חַי, / אֲשֶׁר נִעְלַם כְּמוֹ אֶת נִעְלָמָה.  
הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טְהוֹר וְנָקִי – / דְּעִי כִּי כֵן טְהוֹרָה אַתְּ וְתִמָּה.  
חֲסִין יֵשׁא שְׁחָקִים עַל זְרוּעוֹ – / כְּמוֹ תִשְׁאִי גּוֹיָה נֶאֱלָמָה.  
זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שָׁם דְּמוּתְךָ בְּאֶדְמָה.  
קִרְבִּי, בְּרַכּוֹ תָּמִיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִּהְלֵל כָּל נִשְׁמָה!

מהי עמדת הדובר בשיר כלפי האל? הסבירו את התרומה של שתי דרכי עיצוב להבנת עמדה זו.

23. לפניכם שיר מאת אברהם חלפי (המתחיל במילים: "עטור מצחך זהב שחור"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

|                             |                                |
|-----------------------------|--------------------------------|
| שוכנת נפשי בין כתלי ביתך.   | עטור מצחך זהב שחור.            |
| ושבויה בין כתליך ממני נפרדת | (אינני זוכר אם כתבו כך בשיר).  |
| עת אני בגופי נפרד ממך.      | מצחך מתחרז עם עינים ואור.      |
|                             | (אינני זוכר אם חרזו כך בשיר).  |
|                             | אך למי שתהיי –                 |
|                             | חיי מלאי שיר.                  |
|                             |                                |
|                             | חלוקה הורד צמרירי ורך.         |
|                             | את בו מתעטפת תמיד לעת ליל.     |
|                             | לא הייתי רוצה להיות לך אח,     |
|                             | לא נזיר מתפלל לדמותו של מלאך   |
|                             | ורואה חלומות עגומים של קדשה –  |
|                             | ולמולו את, אשה.                |
|                             |                                |
|                             | את אוהבת להיות עצובה ושוקת,    |
|                             | להקשיב לספור על קרוב, על רחוק. |
|                             | ואני שלא פעם אביט בך בשקט,     |
|                             | אין קול ודברים,                |
|                             | שוכח הכל על אודות אחרים.       |

פרוש חלומי כמרבד לרגליך.  
צעדי, אהובה, על פרחיו פסיעותיך.  
לבשי חלוקה הורד לעת ליל.  
עוד מעט ואבא אליך.

ומצחך  
העטור זהב שחור  
יקרב אל שפתי כחרוז אל שיר.  
אז אלחש באזניך עד בקר,  
עד אור,  
כשכור:  
עטור מצחך זהב שחור.

הסבירו והדגימו כיצד המתח בין קרבה ובין ריחוק בא לידי ביטוי בשיר. בתשובתכם הסבירו גם שניים מן האמצעים האומנותיים התורמים לעיצוב מתח זה.

24. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

### מֵאֵהָב חֲדָשׁ / דן פגיס

אֶת אוֹסֶפֶת אוֹתִי, זָהוּב כְּמַעַט עֶזוּב,  
וּמִשְׁפָּשֶׁפֶת אוֹתִי בֵּין אֲגוּדָל וְאַצְבָּע:  
אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת חֲדָשׁ, אֲפִלּוּ קִצָּת לְהִבְרִיק.

אֶת בּוֹחֶנֶת אֶת עֶרְפִי הַנָּקוּב,  
מִתְבּוֹנֶנֶת בַּפְּרָצוּף שֶׁנִּטְבַּע בִּי:  
אֲנִי מִתְגַּדֵּל, כְּמַעַט קִיסָר שֶׁל מָמֶשׁ.

לֹא דִי. אֶת מְרַכֵּנָה אֵלֵי אֲזֵן דּוֹאָגָת,  
מְקִישָׁה, מְקַשִּׁיבָה לִי: אֲנִי מִשְׁמִיעַ לָךְ  
אֶת צִלְצוּלֵי הָאָז בִּיּוֹתֵר, כְּמַעַט לֹלֵא סִיג.

לְבִסּוֹף, כְּחִלְפָנִית לְמוֹדֵת נְסִיוֹן,  
אֶת נוֹשְׁכַת אוֹתִי: אוֹלֵי יִתְעַקֵּם  
הַזָּהוּב הַמְזִיף הַזֶּה.

אֲנִי קָשָׁה, עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן: אֲמַנָם לֹא זָהָב,  
אֲבָל נִתְּךָ הַגּוֹן. עֲכָשׁוּ תוֹכְלִי  
בְּלֵב בּוֹטֵחַ לְבַזֵּז אוֹתִי.

מערכת היחסים המתוארת בשיר מעוצבת באמצעות השימוש בחושים. הסבירו והדגמו קביעה זו על פי השיר כולו.

25. לפניכם שיר מאת יותם ראובני (המתחיל במילים: "ליפי אין מין"). קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.

ליפי אין מין ולא מועד ולא מרחב ולא גבולות  
והוא קים תמיד לעצמו  
לא נותן את זה לאף אחד, בקשי לעצמו  
בקשי עושה הנחות ליפי כמותו  
אבל גם זה עד קו היפי שרק  
היפי, מנתק מאדם שהוא נתלה בו,  
מגיע אליו אולי בצאתו  
מהיפי שלו עצמו. וכמה שהוא  
יפה היפי כשהוא גולה כי  
כל מהגר הוא גולה.  
והוא בז לזמן, היפי  
כי מהו הזמן אם לא צורה  
ריקה של יפי שיאסף באנשים,  
בדרכים, בתחנות רכבת, בנמלי תעופה,  
בבחינות בגרות, בתור לרופא  
שהוא תמיד רופא של יפי שנופגם אנושות.

על פי שיר זה, בני האדם מבקשים את היופי, אך היופי חומק מהם.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

26. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**אֲמִיר / אֲמִיר אור**

זֶה הָיָה הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל הַבְּרִיאָה -  
מְשִׁיחוֹת מְכֻחָל בּוֹעֲרוֹת נִמְשְׁכוֹ  
לְרֹחַב הָאֶפֶר־כְּחֻלָּה שֶׁל הַשָּׁמַיִם.  
נִפְשׁוֹתֵינוּ יֵצְאוּ אֶל הָאֵשׁ כְּמוֹ חֲרָקִים יִפְהַפְּיִים  
אֲבָל הַמָּטוֹס - רַק הֶלָּא, מוֹתֵחַ קוֹוֹ  
וְאֵדִישׁ לְקֻטְקֻלִּי־סֶמָה הַשְּׁמִימִית  
חֶלֶף הַרְחֵק מֵעֲלִיָּה.

עִם שַׁחַר מִתְחַת אֶהֱיִי עֲנָנִים  
טֶבֶל אֲמֵן הֵישׁ אֶת מְכֻחָלוֹ בְּאוֹר קְלוּשׁ  
וּסְתָנוּ שָׁלוֹ צִיר בְּשִׁקְטָא לְתוֹךְ צְמֻרוֹת עֲצֵי הַדֶּלֶב  
מִתְאַיִם לָהֶם אֶט־אֶט כְּתָמִים שֶׁל גֹּגֶן  
בֵּין מַפְלֵי קִיסוֹס.  
הָאוֹר הָיָה נָקִי מִמּוֹחֲשׁוֹת,  
הַמְּרֻאוֹת - חֲסֵרֵי שֵׁם, גְּדוּשֵׁי חֲלוּמוֹת.  
הָעוֹלָם  
בֵּין כְּתָמֵי עוֹלָמוֹת נוֹדָדִים  
עֲלָה לְאֵטוֹ, פָּה וְשָׁם, בְּעֵינַי.

בשיר זה מעשה היצירה מדומה למעשה הבריאה.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

27. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**בְּכָל זֹאת אֲנִי עוֹלָה / מאיה אנג'לו**

אתם יכולים לכתוב את ההיסטוריה שלי  
עם השקרים המעוותים האלה,  
אתם יכולים לרמס אותי בכלוך הזה  
אך אני כאבק, בכל זאת אעלה.

האם החצפה שלי מרגזה אתכם?  
למה אתם נתקפים דכאון?  
שאני מתהלכת כאלו בארות נפט  
נשאבים אצלי בפלון.

האם החושניות שלי אתכם מעצבנת?  
האם זה גורם להתרגשות  
שאני רוקדת כאלו יהלומים יש לי  
במקום בו הירכים נפגשות?

בדיוק כירחים וכשמשות,  
וכמו הודאות של גאות ושפל,  
בדיוק כמו תקוות לגבה נשאות,  
אני בכל זאת אעלה.

מתוך הבקתות של ההיסטוריה העלובה  
אני עולה  
מתוך עבר המשרש בדאבה  
אני עולה  
אני אוקיגוס שחר, שוצף ורחב,  
נובעת ומתגבעת אני מפליגה בגליו.

האם רציתם לראות אותי נשברת?  
בראש מרפן ועינים משפלות  
כתפים נופלות מטה כמו דמעות,  
חלושה מבכיותי האמללות?

אני משאירה מאחור לילות של פחד וטרור  
אני עולה  
אל שחר שהוא נפלא ורב אור  
אני עולה  
נושאת מתנות שנתנו לי האבות,  
אני החלום של העבד והתקוות.  
אני עולה  
אני עולה  
אני עולה.

האם היהירות שלי מעליבה אתכם?  
אל תקחו את זה כל כך רציני  
שאני צוחקת כאלו כורים  
זהב בחרצר שלי.

אתם יכולים לירות בי במלים שלכם,  
אתם יכולים לחסל אותי בעינים שלכם,  
אתם יכולים להרג אותי בשנאה שלכם,  
אך אני כאויר, בכל זאת אעלה.

בשיר זה הדוברת מתריסה נגד החברה הסובבת אותה.  
הסבירו והדגימו קביעה זו.

28. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

**שוב אברך את השמש לשלום / פרוע' פרוחזאד**

שוב אברך את השמש לשלום  
את הפלג שזרם בי  
את העננים שהיו מחשבותי הארכות  
את צמיחתן המכאיבה של צפצפות הגן שיחד עמי  
עברו את העונות היבשות  
את להקות העורבים  
שהביאו לי במתנה  
ניחוח שדות ליליים  
את אמי שחיתה במראה  
והיתה דמות זקנת  
ואת האדמה שתאזת החזרה שלי טמנה בבטנה הבוערת  
זרעים ירקים – שוב אברך לשלום

אני באה, אני באה, אני באה  
עם שער: המשך הריחות התת־קרקעיים  
עם עיני: חיות עלטה דחוסות  
עם השיחים שקטפתי מהחרש שמעבר לקיר  
אני באה, אני באה, אני באה  
והספ מתמלא אהבה  
ואני על הסף, את האוהבים  
וילדה שעודנה שם,  
נצבת על הסף המלא אהבה, אברך לשלום

הסבירו את התרומה של תיאורי הטבע בשיר לבניית משמעותו. הדגימו את דבריכם.

## שיר שלא נלמד

29. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בֵּית / צור גואטה\*

בית 1  
אֲנִי רוֹאֶה בֵּית הַפּוֹשֵׁט רְהִיטָיו מֵעָלָיו,  
מְנַעַר קִירוֹתָיו בְּפָרָאוֹת.  
מְשַׁלֵּךְ אֶת הַמָּטָה, זֹרֵק חֵלוֹן  
מִתְעַרְטֵל מִכָּל מִדְּפֵי הַסְּפָרִים  
שֶׁהָעָלָו אָבָק עָלָיו.  
מְרוֹמָן אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל חִלְקָיו.

בית 2  
וְעִדֵּין –  
לֹא יִפְשֵׁט הַבֵּית אֶת כָּל זְכָרוֹנוֹתָיו.  
אֶת כָּל שְׁהִיו בּוֹ וְצַחֲקוֹ, וְעִשְׁנוֹ, וְיִשְׁנוֹ, וּבְכוֹ,  
וְחֵלוֹ, וְחֵלְמוֹ, וְאַהֲבוֹ וְנַעֲלָמוֹ וְהַחֲלָפוֹ בְּאַחֲרֵים  
שֶׁגַם הֵם הָיוּ בּוֹ  
וּבְשָׁלוֹ, וְאַרְחוֹ, וְעִשְׂוֹ אֶהְבֶּה  
וְעוֹד אֶהְבֶּה עַד שֶׁהִתְעִיפוּ וְהָלְכוּ.

בית 3  
לֹא יִפְשֵׁט הַבֵּית אֶת כָּל זְכָרוֹנוֹתָיו.

בית 4  
כָּעֵת קִרְאוּ אֶת הַשִּׁיר מִהֶתְחַלָּה  
וְהִחְלִיפוּ אֶת הַמּוֹלָה בֵּית בַּמּוֹלָה אָדָם.

על פי שיר זה, יש זהות בין בית ובין האדם.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

\* משורר ישראלי. השיר לקוח מספרו "נפש מרגרינה" (2023), הוצאת קתרזיס, עמ' 180.

## פרק שני – דרמה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 30–35 (34 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

30. גיבור הטרגדיה מביא אסון על עצמו ועל סביבתו לא בשל אישיות שלילית במהותה, אלא בשל שיפוט מוטעה, ליקוי מוסרי

או חולשה באופיו.

הסבירו והדגו קביעה זו על שני חלקיה, על פי הטרגדיה שלמדתם.

טרגדיות של סופוקלס

"אנטיגונה"

31. לפניכם דברים שהמקהלה בטרגדיה "אנטיגונה" אומרת בנוגע לאדם באשר הוא.

קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהם.

אם הוא מְכַבֵּד אֶת חֻקֵּי הָאָרֶץ

וְנִשְׁבָּע בְּאֵלִים לְשֹׁמֵר עַל הַצֶּדֶק -

הוא זֹכֶה לְמָקוֹם נִעְלָה בְּמִדְיָנָה;

אך אם בְּעִזָּזוֹת מְצַחֵהוּ

הוא מְתָרֵעֵעַ עִם הָרֶע -

לא יִכְרְנוּ מְקוֹמוֹ בְּתוֹכָנוּ.

(תרגם מיוונית: שמעון בוזגלו)

א. כיצד דברים אלה באים לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה? הסבירו והדגו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. על פי קטע זה, מהו התפקיד של המקהלה במחזה?

צינו והדגו תפקיד נוסף של המקהלה במחזה. (14 נקודות)

"אדיפוס המלך"

32. לפניכם דברי המקהלה בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך".

קראו אותם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריהם.

אַחִי, בְּנֵי תַבִּי, הִנֵּה אֲדִיפּוֹס, רָאוּ,  
זֶה שֶׁפָּתַר אֶת הַחִידָה הַנּוֹדָעָה, אָדָם חָזָק,  
נֶעֱרַץ עַל אֲזַרְחֵי הָעִיר וּמַעוֹרָר קִנְאָה.  
לְאַיָּזָה גַּל שֶׁל אֲסוֹנוֹת הִגִּיעַ!  
מוֹסֵר הַשָּׂכָל, אֵין לְכָנוֹת אָדָם  
בְּתֹאֵר מְאֹשֶׁר, כָּל עוֹד הוּא חִי. יֵשׁ לְהִמָּתִין  
עַד שֶׁיִּחְצָה אֶת גְּבוּל חַיּוֹ, בְּלִי סָבָל.

(תרגם מיוונית: אהרן שבתאי)

א. דברים אלה מתארים את קורותיו של אדיפוס המלך בטרגדיה. הסבירו והדגומו קביעה זו. (20 נקודות)

ב. על פי קטע זה, מהו התפקיד של המקהלה במחזה?

צינו והדגומו תפקיד נוסף של המקהלה במחזה. (14 נקודות)

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

33. מהו הסיבוך בעלילת הטרגדיה של שקספיר שלמדתם, ומהו הסיבוך בנפש הדמות המרכזית בטרגדיה זו?

האם סיבוכים אלה נפתרים? הסבירו והדגומו את דבריכם.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

34. דמות ה"אנטי גיבור" אינה מתאפיינת באידיאליזם, אומץ או מוסר נשגב (תכונות המאפיינות את דמות ה"גיבור").

פעמים רבות היא פסיבית, אין לה שליטה לא על מהלך חייהם של הסובבים אותה ולא על מהלך חייה עצמה, והיא מגלמת דווקא את החולשות האנושיות.

על פי דברים אלה, האם הדמות המרכזית במחזה המודרני שלמדתם היא "אנטי גיבור"?

הסבירו והדגומו את דבריכם.

35. סיום "סגור" פותר את כל השאלות והתסבוכות שהוצגו במהלך המחזה, ואילו סיום "פתוח" אינו פותר אותן.

האם למחזה המודרני שלמדתם יש סיום "סגור" או סיום "פתוח"? האם הסיום הזה הפתיע אתכם או שהוא היה צפוי? הסבירו והדגומו את דבריכם.

איזה רושם הותיר בכם סיום זה? נמקו את דבריכם.

## פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 36–38 (34 נקודות).

שימו לב: על שאלות 36–37 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

**36.** "בוקטוק" (BookTok) הוא תופעה עולמית שצברה תאוצה בשנה האחרונה, ובה יוצרי תוכן ממליצים במרשתת (אינטרנט) על ספרים שקראו.

כתבו המלצה על הרומאן או על הנובלה שלמדתם שיכולה לעודד גולשים ברשתות החברתיות לקרוא יצירה זו. בססו את המלצתכם על פרטים כמו אירועים ודמויות בעלילה, מבנה היצירה ונושאים מרכזיים בה.

**37.** כיצד התחיל הקשר בין שתי דמויות מרכזיות ברומאן או בנובלה שלמדתם? הסבירו והדגימו כיצד השפיע הקשר בין הדמויות האלה על חייה ועל גורלה של כל אחת מהן.

**38.** 1984 / ג'ורג' אורוול

העולם המתואר ברומאן "1984" מעורר בקוראים בהלה ורתיעה.

הסבירו והדגימו קביעה זו. בתשובתכם התייחסו להתרחשויות בעלילה ובחיי הנפש של הגיבורים.

## בהצלחה!